

Språklig identitet i narrativer – språkögymnasister berättar

Elisa Risto
Nordisk filologi
Uleåborgs universitet

Tässä artikkelissa tarkastelen, miten Oulun kielisaarekelukiolaiset eli Oulun ruotsinkielisen lukion opiskelijat rakentavat ja perustelevat kielellistä identiteettiään eli kielellistä minäkuvaansa kirjallisissa narratiiveissaan. Narratiivin käsitteellä viitataan tutkimuksen kerronnalliseen luonteeseen, tutkimusmateriaaliin kertomuksina ja kerronnalliseen analyysiin. Identiteetillä, kerronnallisuudella ja kielellä on läheinen suhde, sillä ihminen rakentaa identiteettiään kertomuksissaan kielen avulla. Artikkelissani tarkastelen, mitä kertomusten sisältö ja kielellinen muoto paljastavat kertojien kielellisestä identiteetistä. Tutkin neljää kielellisen identiteetin aspektia (kielitaito, kielellinen alkuperä ja tausta, kielenkäyttö sekä kielen merkitys tunnekielenä) ja kahta kielen piirrettä (persoonapronominit me ja he sekä arvottava adjektiivi tärkeä). Tutkimusmateriaalina käytän kielisaarekelukiolalaisten suomen- ja ruotsinkielisiä kertomuksia. Kerronnallisessa tutkimuksessa keskeistä ovatkin yksilö ja hänen henkilökohtaiset kertomuksensa.

Nyckelord: berättelseforskning, narrativ, narrativ forskning, språklig identitet, språk

1 Inledning

Identitet, narrativ och språk har ett tätt förhållande. Identitet konstrueras i berättelser, narrativer, och språket är ett verktyg med vilket man skapar och återskapar sin identitet. Språket i sig utgör också en viktig del av en individs identitet, ens *språkliga identitet*. Det betyder ens språkliga självuppfattning som kan anses bestå av olika element. I denna artikel studerar jag hur den språkliga identiteten byggs i skriftliga narrativer av elever i det svenska gymnasiet i Uleåborg, av s.k. *språkögymnasister*. Uleåborg räknas till Finlands svenska språköar, där möjligheterna att använda svenska är begränsade.

Betraktelsesättet i artikeln är narrativt, eftersom sättet att nå kunskap, materialet och analysättet är narrativa. Narrativ forskning eller berättelseforskning har blivit vanligare inom olika discipliner under de senaste åren (se t.ex. Estola, Farquhar & Puroila 2014; Huhtala 2008; Ljung Egeland 2015; Törmä 2011), och den lämpar sig väl för undersökning av identitet eftersom individer avslöjar delar av sin identitet genom att berätta.

Artikeln baserar sig på min blivande licentiatavhandling där jag studerar språklig identitet hos språkögymnasister, bl.a. hur individer med olika språkliga bakgrunder bygger sin språkliga identitet i en språkömiljö och vilka teman som blir viktiga för den språkliga identiteten. Jag har sammalat 33 språkögymnasister som informanter, men i denna artikel koncentrerar jag mig på de tolv språkögymnasister som identifierar sig som

finskspråkiga. Jag studerar hur dessa tolv språkögymnasister bygger och motiverar sin språkliga identitet innehållsligt och med hjälp av språkliga val i sina narrativer.

2 Den svenska språkön Uleåborg som en språklig referensram

Uleåborg är en av Finlands svenska språköar och en viktig språklig referensram i min studie. *En svensk språkö i Finland* kan definieras som en svensk språkgemenskap som geografiskt ligger utanför det egentliga Svenskfinland och på orten som officiellt är enspråkigt finsk. Svenska språket måste ha en lång historia i språköastaden, och där måste finnas svenskspråkig infrastruktur. Språkögemenskapen är inte isolerad utan invånare på språkön har kontakter över språkgränserna. (Lönnroth 2009a: 103ff.; 2009b: 120ff.; 2011: 46.) Språkömiljön och t.ex. begränsade möjligheter att använda svenska språket kan påverka den språkliga identiteten hos människor som lever och studerar på en språkö.

I Uleåborg finns ett svenskt daghem *Svenska Barnträdgården i Uleåborg* samt en svensk grundskola och ett svenskt gymnasium *Svenska Privatskolan i Uleåborg* som tillsammans bildar ett samlokaliserat skolcentrum och ett centrum för stadens svenska verksamhet. I hela skolcentrumet finns sammanlagt cirka 300 barn och ungdomar samt 45 vuxna anställda (SPSU 2016). Den svenska gemenskapen i staden är relativt liten men ändå livskraftig, och t.ex. intresset för skolan har ökat under de senaste åren. Barn och ungdomar i skolcentrumet har varierande språkliga bakgrunder.

Enligt Lönnroth (2009a: 106) är svenska språköar i Finland finlandssvenska. I Uleåborg bildas språkögemenskapen dock inte bara av finlandssvenskar utan också av sverigefinska återvandrare, svenska invandrare och ursprungligen helt finskspråkiga. Dessa människor har en anknytning till språkögemenskapen oftast genom den svenska skolan, och de upprätthåller tillsammans svenska språket och den svenska verksamheten i området.

3 Språklig identitet i narrativer

Identitet handlar enkelt sagt om vem man är men också om vem man inte är (Hall 1999: 251f.). Å ena sidan är det fråga om att vara unik som individ, å andra sidan handlar det om att tillhöra olika grupper. En individ har således en individuell identitet och en social identitet. (Liebkind 1997: 49.) Identitet är inget oföränderligt faktum utan en process, och en individs identitet kan förändras. Identitet består också av flera olika element. (Hall 1999: 23, 223, 248ff.) Ett element är *språklig identitet*, på samma sätt som t.ex. *yrkesidentitet*.

Enligt Rampton (2005: 323ff.) betyder *språklig identitet* ens kulturella tolkning av sitt förhållande till ett språk. Den omfattar två komponenter: *språkfärdighet* (expertise) och

språklojalitet (allegiance). Språkfärdighet betyder en persons kunskaper i och förmåga att använda språket, och lojalitet syftar på en persons identifikation med ett språk och med värderingar, betydelser och identitet som detta språk representerar. Språklojalitet kan vidare delas in i två aspekter enligt Ramptons definition: *språkarv* (inheritance) som innebär den språktradition en person föds i och *inträde* (affiliation) som syftar på inträde eller upptagande som medlem i en språkgrupp över sociala gränser.

I min studie betyder *språklig identitet* ens språkliga självuppfattning. Det är fråga om både individuell och social identitet: vem man är som språklig individ och till vilken språkgrupp eller vilka språkgrupper man anser sig höra. I enlighet med Ramptons definition är olika aspekter viktiga när man konstruerar sin språkliga identitet: språkkunskaper, språkligt ursprung och språklig bakgrund samt språklig samhörighet med olika grupper. Det handlar också åtminstone om språkanvändning, språkets eller språkens betydelse, språkattityder och språklig avskildhet eller språkligt utanförskap.

Språklig identitet kan studeras narrativt eftersom identitet och berättande hör tätt ihop. Identitet konstrueras genom att berätta (Heikkinen 2001: 118; Johansson 2005: 13f., 19), och man bl.a. förverkligar och förhandlar sina personliga och sociala roller samt kategoriserar sig själv och sin samhörighet eller avskildhet med olika gemenskaper i sina berättelser (De Fina 2003: 19ff.). I sina narrativer avslöjar människor delar av sin identitet antingen direkt eller indirekt. I denna artikel syftar begreppet *narrativ* enligt Heikkinen (2001: 118–126) till sättet att nå kunskap genom berättande, materialets narrativa karaktär och narrativ analys. I narrativ forskning vill man förstå individuella berättelser (Hatch & Wisniewski 1995: 116). Som forskare har man en möjlighet att tillägna sig berättarens perspektiv och få information om berättarens erfarenheter, och därför använder många forskare ett narrativt betraktelsesätt (Riessman 2008: 9f.). När man studerar språklig identitet är det viktigt att informanterna får berätta om den med egna ord.

4 Syfte, material och metod

Mitt syfte är att studera hur språkögymnasister konstruerar och motiverar sin språkliga identitet i sina narrativer. Jag koncentrerar mig på tolv informanter som identifierar sig som finskspråkiga. Dessa informanter utgör en del av min större informantgrupp med 33 informanter som identifierar sig som antingen svensk-, finsk- eller tvåspråkiga. Jag har kategoriserat dessa tolv informanter som finskspråkiga eftersom de antingen direkt eller indirekt berättar om sin finskspråkiga identitet i sina narrativer. Sex informanter skriver direkt att de är finskspråkiga. Sex informanter berättar mer indirekt om sin finskspråkighet genom att betona att de inte är svensk- eller tvåspråkiga, genom att skriva om finskans större betydelse jämfört med svenskan, genom att skriva hur svenskan inte har någon speciell betydelse för dem och/eller genom att betona sin finska bakgrund. I narrativ undersökning är det fråga om tolkning, och flera olika tolkningar av

samma material är möjliga (Johansson 2005: 27), vilket också är fallet här. Informanternas mångsidiga sätt att beskriva och motivera sin språkliga identitet i narrativerna har dock hjälpt mig att tämligen lätt kategorisera informanterna som finsk-, svensk- eller tvåspråkiga. De tolv informanterna i denna artikel är i årskurserna 1 och 3 i gymnasiet. Jag använder påhittade namn på informanterna i samband med autentiska excerpter ur deras narrativer.

Informanterna har skrivit en essä på finska och en på svenska och fyllt i ett kort svenskt frågeformulär. Som grund för sina essäer har informanterna använt antingen en finsk- eller en svenskspråkig tankekarta beroende på det önskade språket i essän. På tankekartorna har det funnits en färdig rubrik (*Suomen kielen merkitys minulle* 'Finska språkets betydelse för mig' eller *Svenska språket i mitt liv*) och ord eller korta uttryck kring temat. Informanterna har dock fått skriva om de två språken relativt fritt med egna ord och ta upp saker som de själva har ansett vara betydelsefulla. Essäerna är handskrivna, och deras längd varierar från en sida till tre sidor på konceptpapper. Frågeformuläret omfattar en sida, och syftet med det har varit att skaffa bakgrundsinformation om informanterna, bl.a. deras registrerade modersmål och tidigare skolspråk. Materialet har samlats in under åren 2013–2014.

Det centralaste materialet i denna studie, essäerna, är narrativt till sin karaktär, eftersom narrativt material kan ha olika former (Bamberg och Georgakopoulou 2008: 378ff.; DeFina 2003: 12ff.; Heikkinen 2001: 121; Horsdal 2012: 31). Essäerna innehåller nämligen olika berättande element, till exempel en aktiv berättare, beskrivningar och förklaringar, personliga erfarenheter samt delvis kronologisk skildring av händelserna (DeFina 2003: 11; Ochs & Capps 2001: 18ff.; Riessman 1993: 18). Det är viktigt att informanternas egen röst blir hörd och att forskaren t.ex. inte ger några färdiga svarsalternativ. Informanterna behöver inte välja mellan färdiga och möjligen bristfälliga svarsalternativ utan de kan berätta mer omfattande om sin språkliga identitet och betona saker som de tycker är viktiga.

Jag studerar både vad narrativernas innehåll och form, dvs. vissa språkliga val i detta sammanhang, avslöjar om informanternas språkliga identitet (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998: 12f.). När innehållet står i fokus, kan analyssättet också heta tematiskt, och när man koncentrerar sig på narrativernas struktur och form kan analysen kallas för strukturell (Riessman 2008: 53–103). Jag analyserar materialet för att hitta gemensamma centrala kategorier för språklig identitet i olika informanternas narrativer. Detta kategoriska betraktelsesätt är användbart när man är intresserad av ett fenomen som är gemensamt för en grupp, vilket också är fallet i denna studie. (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998: 12) Detta analyssätt kan också kallas för analys av narrativer (Polkinghorne 1995: 12).

5 Olika aspekter av språklig identitet i narrativer

Gemensamt för de tolv informanterna är att de uppger sig vara finskspråkiga även om svenskan är närvarande i deras liv åtminstone som skolspråk. Olika aspekter av språklig identitet kommer fram i narrativerna, och informanterna motiverar sin finskspråkighet med hjälp av en aspekt eller flera aspekter. I denna artikel behandlar jag fyra aspekterna: språkkunskaper, språkligt ursprung och språklig bakgrund, språkanvändning samt språkets betydelse som känslspråk. Jag har valt dessa aspekter eftersom flera av informanterna har tagit upp dem i sina narrativer. Olika aspekter av språklig identitet är delvis överlappande som även Rampton (2005: 323) påpekar. Jag behandlar dem dock separat eftersom de kan anses vara skilda delar av språklig identitet och innebära delvis olika saker. Alla informanter har inte heller tagit upp samma aspekter i sina narrativer. Här syns t.ex. vilka aspekter som har varit viktiga och värda att nämna för olika informanter.

5.1 Språkkunskaper

Nästan alla informanter berättar om språkkunskaper. Det är då fråga om deras egen uppfattning om sina språkkunskaper. Tio informanter anger att de kan finska bättre än svenska eller att kunskaperna i svenska är mer eller mindre bristfälliga. Informanterna nämner att det är svårt att tala eller skriva svenska, och även grammatik vållar svårigheter hos många. Nästan lika många, nio informanter, nämner även att de har små svårigheter i finskan, speciellt i grammatiken. Ändå beskrivs svårigheterna i svenskan allt som allt större än svårigheterna i finskan. En av informanterna, Susanna, beskriver sina skriftliga kunskaper i båda språken i sin finska narrativ på följande sätt:

- (1) On sanomattakin selvää, että kirjallinen taitoni suomenkielessä on huomattavasti parempi kuin ruotsinkielessä. En sekoita sanajärjestystä ja osaan taivuttaa verbit oikein. Tietysti minäkin teen virheitä, mutta en pahasti, jos vertaa kirjalliseen ruotsin kielen taitooni.¹

I sin svenska narrativ beskriver Susanna även andra slags svårigheter i svenskan, t.ex. svårigheter i att tala. Om man inte har tillräckligt bra kunskaper i båda språken kan det vara svårt att konstruera en tvåspråkig identitet, vilket också syns i narrativer av mina informanter. Också Kovero (2012: 56) konstaterar att tillit till egna kunskaper i båda språken är viktig för barn och ungdomar med tvåspråkig identitet. Susanna önskar att hon skulle kunna känna sig tvåspråkig när hon tar studenten:

¹ Det är självklart att mina skriftliga kunskaper i finska språket är mycket bättre än i svenska språket. Jag förblandar inte ordföljden och kan böja verben korrekt. Förstås gör jag också fel, men inte grova om man jämför med mina skriftliga kunskaper i svenska språket.

- (2) Luokittelen itseni yhä suomenkieliseksi, vaikka ruotsini paraneekin päivä päivältä. Olen tullut suomenkielisenä tähän kouluun [...], mutta toivon saadessani lakin päähäni [...], voisin kutsua itseäni kaksikieliseksi.²

Susanna förknippar tvåspråkigheten med bra kunskaper i båda språken, och samma aspekt förekommer i många andra narrativer. Egen uppfattning om språkkunskaperna verkar således vara en viktig aspekt av språklig identitet.

5.2 Språkligt ursprung och språklig bakgrund

Över hälften av informanterna, sju, har gått i grundskolan på språkön Uleåborg. Av dem har fem även gått i svenskspråkigt daghem och fyra har bott i ett annat nordiskt land som barn och på det sättet lärt sig ett nordiskt språk och kunnat fortsätta i en svensk grundskola i Finland. En del av dessa sju informanter har också använt svenska med vissa släktingar redan som barn, och en informant har svenska som registrerat modersmål. Ändå är finska det språk som de starkast identifierar sig med, vilket syns t.ex. i Jennis två narrativer:

- (3) Suomen kieli on siis minulle tärkein kieli. [...] Uskon, että suomen merkitys on suurempi minulle siksi, koska se on se kieli jota opin ensin, jolla lausuin ensimmäiset sanani ja lauseeni. Ruotsi tuli vasta myöhemmin. Tämä järjestys on siis pysynyt.³
- (4) För mig har svenskan aldrig varit så viktigt eller något som jag skulle skärskiljt tycka om. [...] Jag har alldrig heller känt någon stor samhörighet med de finlanssvenska. Till en del visst, just ”via” släktingarna och skolkamrater, men mer känner jag mig som bara finsk och finskspråkig (tyvärr).

För Jenni och andra sex informanter som identifierar sig som finskspråkiga men som ändå har ett delvis svenskspråkigt ursprung eller en delvis svenskspråkig bakgrund och lång historia i svenskspråkig skola är finska språket viktigare med tanke på språklig identitet. Även Rampton (2005: 325) påminner att olika språkliga grupper vilka man tillhör kan vara viktigare för den språkliga identiteten än det språkliga ursprunget. Dessa informanter har också bara ett delvis svenskspråkigt ursprung eller en delvis svenskspråkig bakgrund, och finska språket har redan från barndomen varit starkt närvarande i deras liv. Dessa informanter har även bott och studerat länge på språkön, och den mycket finska miljön kan också inverka på hur de identifierar sig språkligt.

Det finns också fem informanter som har kommit till svenskt gymnasium direkt från finsk grundskola utan någon som helst svensk bakgrund. Dessa informanter berättar om finskan som barndomens enda språk och/eller som skolspråket före gymnasiet, således

² Jag kategoriserar mig fortfarande som finskspråkig, fast min svenska blir bättre varje dag. Jag har kommit som finskspråkig till den här skolan [...], men när jag tar studenten hoppas jag [...], jag skulle kunna kalla mig tvåspråkig.

³ Finska språket är alltså det viktigaste språket för mig. [...] Jag tror att finskans betydelse är större för mig därför att den är det språk som jag lärde mig först, med vilket jag sade mina första ord och satser. Svenskan kom först senare. Den här ordningen har alltså bevarats.

om sitt finskspråkiga ursprung eller sin finskspråkiga bakgrund. Exempelvis Pauliina berättar följande i sin svenska narrativ:

- (5) Före gymnasiet hade jag aldrig använt svenska utanför svenska timmar. Jag kommer från finskspråkig stad, finskspråkigt familj och inga av mina släktingar är svenskspråkig.

Även för dessa informanter är ursprung och bakgrund viktiga saker för den språkliga identiteten. De har först ganska nyligen börjat använda svenska i vardagen t.ex. som skolspråk, och svenska språket har inte blivit lika viktigt som eller viktigare än barndomens språk och det tidigare skolspråket finska.

5.3 Språkanvändning

Språkanvändningen syftar på vilket språk eller vilka språk informanterna använder i olika domäner och med olika människor. Alla informanter nämner åtminstone kort att de använder mer finska än svenska. Sju informanter berättar att de använder finska med familjemedlemmar, släktingar och kompisar och även i skolan på rasterna, och användningen av svenska är begränsad endast till skoldomänen och speciellt till kommunikationen med lärarna. Exempelvis för Helena är svenska bara ett skolspråk, och annars är hennes liv mycket finskt, vilket framgår av hennes finska narrativ:

- (6) Olen täysin suomenkielinen, käytän ruotsia ainoastaan koulussa. Vanhempani on kumpikin suomenkielisiä joten puhun suomea heidän ja sisarusteni kanssa. [...] Koulussa puhun suomea kavereiden ja muiden oppilaiden kanssa, mutta opettajien kanssa puhun ruotsia. Koulussamme on kiellettyä puhua suomea oppitunneilla, mutta ei se tunnu luonnolliselta puhua ruotsia kavereiden kanssa vaikka kyseessä olisi jokin koulutehtävä.⁴

Helena har bott i ett annat nordiskt land som barn och gått i språköskolan redan i flera år. Hennes familj är dock helt finskspråkig, och även med sina vänner i skolan använder hon finska. Svenska språket, som hon bara använder inom en domän och även där bara delvis, har inte blivit lika viktigt för den språkliga identiteten som finska språket som hon använder inom alla andra domäner. Av informanterna berättar fyra att de också använder svenska åtminstone ibland med vissa släktingar. Även för dem är användningen av finska i vardagen dock mycket vanligare än användningen av svenska. Större användning av finska är således en viktig aspekt i hur informanterna identifierar sig språkligt.

⁴ Jag är helt finskspråkig, jag använder svenska endast i skolan. Mina föräldrar är båda finskspråkiga så jag pratar finska med dem och med mina syskon. [...] I skolan pratar jag finska med kompisar och andra elever, men med lärarna pratar jag svenska. I vår skola är det förbjudet att prata finska på lektionerna, men det känns inte naturligt att prata svenska med kompisar fast det skulle vara fråga om någon skoluppgift.

5.4 Språkets betydelse som känslspråk

En intressant aspekt som kommer fram i fyra informanternas narrativer är finskans betydelse som *känslspråk*. Enligt Rätty (2002: 154) betyder känslspråk det språk som bl.a. förbinder en individ med sina rötter och med vilket en individ lättast kan uttrycka sina känslor och tankar. Språket har således en känslomässig betydelse för en individ, och individen värderar språket mycket. Av de fyra informanter som har berättat om finskans betydelse som känslspråk har två en helt finskspråkig bakgrund och två en delvis svenskspråkig bakgrund och lång historia i språköskolan. Laura, som har en helt finsk bakgrund, berättar:

- (7) Suomeksi minun on helppoa pukea tunteeni sanoiksi. Muilla kielillä puhuessani en tunne samallalailla sanan merkitystä sydämässäni. Esimerkiksi on helppoa sanoa ruotsiksi ”jag älskar dig” mitään tuntematta, mutta suomen kielellä sama lause merkitsee minulle paljon enemmän.⁵

För Laura är det lättare att uttrycka sina känslor på finska, och känslor blir också starkare på finska. Finskans betydelse som känslspråk är således stor, vilket också syns i den språkliga identiteten. Oberoende av språklig bakgrund har alla dessa fyra informanter tagit upp finskans betydelse som känslspråk i sina narrativer. Språkets känslomässiga värde är således en aspekt av språklig identitet hos dessa informanter.

6 Språkliga val i narrativer berättar om språklig identitet

Individer berättar om sin identitet också indirekt med hjälp av språket. Identiteten kan uttryckas t.ex. genom att använda en viss språkform (Kroskrity 2001: 106) eller genom olika språkliga val (se t.ex. Huhtala 2008). Narrativens form kan indirekt avslöja olika saker om berättarens identitet eftersom formen är svårare att manipulera än innehållet, som lättare kan formas medvetet (Lieblich, Tuval-Mashiach & Zilber 1998: 13). I denna artikel granskar jag två språkliga drag som markörer för språklig identitet: de personliga pronomenen *vi* och *de* samt det värderande adjektivet *viktig*.

6.1 De personliga pronomenen *vi* och *de* som identitetsmarkörer

Användningen av det personliga pronomenet *vi* (eller finskans *me*) kan uttrycka till vilken grupp man räknar sig, således ens identitet. På samma sätt kan också användningen av *de* (eller finskans *he*) visa en individs förhållande till andra grupper. (Engblom 2004: 62ff.; Pälli 2003: 95ff.) Dessa pronomen kan förekomma i olika former, och i finskan kan personformerna markeras även med personändelser (t.ex. *koulu-mme* ’vår skola’). I denna artikel är jag intresserad av användningen av dessa personliga pronomen i sådana

⁵ På finska är det lätt för mig att klä mina känslor i ord. När jag pratar andra språk känner jag inte ordets betydelse på samma sätt i mitt hjärta. Till exempel är det lätt att säga på svenska ”jag älskar dig” utan att känna något, men på finska språket betyder samma sats mycket mer för mig.

fall då *vi* uttrycker samhörighet och *de* utanförskap. Jag koncentrerar mig på de delar av narrativer där informanterna använder pronomenen när de berättar om olika språkgemenskaper, inte t.ex. om sig själva som delar av sina familjer med pronomenet *vi*.

Av informanterna syftar åtta på gemenskapen i språköskolan med pronomenet *vi/me* eller med dess olika former, vilket visar att de känner samhörighet med den svenska skolgemenskaper. Uttryck som *vår skola* eller *koulumme* ('vår skola') är vanliga i narrativer. En av informanterna, Susanna, berättar i sin svenska narrativ om uleåborgares uppfattningar om språköskolan och syftar på skolgemenskaper med pronomenet *vi*:

- (8) Människorna i Uleåborg vet inte så mycket om vår skola. De tänker att vi är en elit skola var alla kan perfekt svenska och vems föräldrar är jätte rik men nej vi är inte. Vi är helt normal människorna vem har svenska som [skolämnet] mådersmål.

Susanna känner samhörighet med skolgemenskaper fast hon identifierar sig som finskspråkig. Man kan således känna tillhörighet med språkögemenskaper utan att känna sig svenskspråkig. I sina narrativer syftar tre informanter också på olika språkliga grupper med *vi/me* och *de/he*. En hänvisar till finnar och finska språket med pronomenet *me*, och räknar sig till denna grupp på det sättet. En hänvisar till tvåspråkiga och en till svenskspråkiga med pronomenet *de/he*, vilket visar språklig avskildhet. I Pauliinas två narrativer syns väl hur hon berättar om svenskspråkiga som utomstående:

- (9) Jos tässä kaupungissa asuu ruotsin kielisiä, he joko lymyilevät jossain kiven kolossa tai tekevät niin kuin uskoakseni suurin osan Oulun ruotsin kielisistä, käyttävät enemmän suomea.⁶
- (10) [...] ofta de som är svenskspråkiga och/eller kan svenska använder gärna finska på det samma orsak som jag, så många kan ingen svenska.

I Pauliinas narrativer syns språklig avskildhet, eftersom hon beskriver svenskspråkiga med pronomenet *de/he*. Hennes egen språkliga identitet är finsk, och hon anser sig inte tillhöra de svenskspråkiga.

6.2 Det värderande adjektivet *viktig* som identitetsmarkör

Olika ord som används för att beskriva språket eller språken kan också fungera som indirekta markörer för språklig identitet. I denna artikel undersöker jag hur mina informanter berättar om sin språkliga identitet med hjälp av *ett värderande adjektiv, viktig*. Med värderande adjektiv syftar jag på adjektiv som har som egenskap att de anger värde (SAG 1999: 154). Sådana adjektiv uttrycker subjektivt värde som beror på språkavvändares uppfattningar, åsikter eller attityder (ISK 2008). Jag koncentrerar mig på adjektivet *viktig* och dess finska motsvarighet *tärkeä* därför att det är det vanligaste

⁶ Om det bor svenskspråkiga i den här staden, håller de sig gömda någonstans eller gör som jag tror att största delen av Uleåborgs svenskspråkiga gör, använder hellre finska.

värderande adjektivet i mitt material och förekommer mycket oftare än andra värderande adjektiv.

Adjektivet *viktig/tärkeä* förekommer i åtta informanternas narrativer i olika komparationsformer. Komparativformen *viktigare/tärkeämpi* eller superlativformen *viktigast/tärkein* i samband med finska språket används av sju informanter, vilket betonar finskans större betydelse för den språkliga identiteten jämfört med svenskan. Även om fyra av informanterna berättar att svenskan också är viktig betonar de samtidigt att finskan ändå är viktigare. Exempelvis Pinja, som alltid har gått i svenskspråkig skola, berättar:

- (11) Svenskan har alltid varit jätte viktig till mej. Men finska har varit det viktigaste språket hela mitt liv.

Användningen och valet av adjektivet *viktig/tärkeä* eller dess olika komparationsformer i samband med finska språket visar hur informanterna uppskattar finska språket mycket, vilket också syns i hur de identifierar sig språkligt.

7 Sammanfattning

Identitet, narrativ och språk hör tätt ihop, eftersom en individ skapar och återskapar sin identitet i berättelser med hjälp av språket. Språket utgör också en viktig del av en individs identitet, ens språkliga identitet. Med begreppet *språklig identitet* har jag i denna artikel syftat på ens språkliga självuppfattning som innebär olika aspekter. Jag har studerat hur gymnasister på den svenska språkön Uleåborg, s.k. *språkögymnasister*, konstruerar och motiverar sin språkliga identitet i sina skriftliga narrativer. Den svenska språkön Uleåborg har utgjort en central språklig referensram i denna studie. Som informanter har jag haft tolv språkögymnasister som identifierar sig som finskspråkiga och som material deras finsk- och svenskspråkiga skriftliga narrativer. Jag har granskat fyra aspekter av språklig identitet: språkkunskaper, språkligt ursprung och språklig bakgrund, språkanvändning samt språkets betydelse som känslspråk. Dessutom har jag studerat användningen av två språkliga drag: de personliga pronomenen *vi* och *de* samt det värderande adjektivet *viktig*. Jag har således studerat både narrativernas innehåll och form. Jag har analyserat materialet för att hitta gemensamma kategorier i olika informanternas narrativer.

Informanterna har fått berätta om sina tankar kring språken relativt fritt med egna ord, vilket är viktigt i narrativ undersökning. De aspekter av språklig identitet som jag har granskat i denna studie har flera informanter tagit upp i sina narrativer. Tio av mina tolv informanter har berättat om sina bättre kunskaper i finska jämfört med svenska eller om sina bristfälliga kunskaper i svenska. Sju av informanterna har skrivit om sitt delvis svenskspråkiga ursprung eller sin delvis svenskspråkiga bakgrund men ändå betonat finskans större betydelse och identifierat sig som finskspråkiga. Det finns också fem informanter som har betonat sitt helt finskspråkiga ursprung och sin helt finskspråkiga

bakgrund. Alla informanter har nämnt att de använder mer finska än svenska. Fyra av informanterna har också tagit upp finskans betydelse som känslspråk i sina narrativer.

Den språkliga identiteten har också kommit fram indirekt i hur informanterna har visat samhörighet eller avskildhet med vissa språkliga gemenskaper genom pronomenanvändningen. Åtta informanter har syftat på gemenskapen i språköskolan med pronomenet *vi* eller med dess finska motsvarighet *me* samt med pronomenens olika former. En informant har också hänvisat till finnar och finskan med pronomenet *me*. Valet av pronomenet *vi/me* visar språklig samhörighet. En av informanterna har hänvisat till tvåspråkiga och en till svenskspråkiga med pronomenet *de* eller med dess finska motsvarighet *he*, vilket visar språklig avskildhet.

Informanterna har indirekt motiverat sin språkliga identitet och finska språkets större betydelse också genom valet av ett värderande adjektiv. Det värderande adjektivet *viktig*, dess finska motsvarighet *tärkeä* och adjektivens olika komparationsformer har förekommit i åtta informanters narrativer. Fyra av dessa åtta informanter har berättat att svenska språket är viktigt, men sju har ändå betonat finska språkets större betydelse genom att använda komparativ- eller superlativformen i samband med finskan.

Litteratur

- Bamberg, Michael & Georgakopoulou, Alexandra (2008). Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk. An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies*. 28 (3), 377–396.
- De Fina, Anna (2003). *Identity in narrative. A study of immigrant discourse*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Engblom, Charlotte (2004). *Samtal, identiteter och positionering. Ungdomars interaktion i en mångkulturell miljö*. [online]. Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in Scandinavian Philology, New Series 34. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. [citerat 15.4.2016]. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:189616/FULLTEXT01.pdf>Tack.
- Estola, Eila, Sandy Farquhar & Anna-Maija Puroila (2014). Well-being narratives and young children. [online]. *Educational Philosophy and Theory* 46:8. [cited 20.4.2016]. Available at: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00131857.2013.785922>.
- Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hatch, J. Amos & Richard Wisniewski (1995). Life history and narrative. Questions, issues, and exemplary works. I: *Life history and narrative*, 113–135. Red. J. Amos Hatch & Richard Wisniewski. London & Washington: The Falmer Press.
- Heikkinen, Hannu L. T. (2001). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. I: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 116–132. Red. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Horsdal, Marianne (2012). *Telling lives. Exploring dimensions of narratives*. London: Routledge.
- Huhtala, Anne (2008). *Det pedagogiska självet: en narrativ studie av direktvalda svensklärarstudenters berättelser*. Helsingfors: Nordica, Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet.
- ISK = Iso suomen kielioppi (2008). § 605 *Suhteelliset adjektiivit: suuri, uusi, vilkas*. [online]. Kotimaisen kielten tutkimuskeskus. [citerat 15.4.2016]. Tillgänglig: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=605>.
- Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod. Med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.

- Kovero, Camilla (2012). *På spaning efter den nya finlandssvenska identiteten*. [online]. Magma-studie 3. Helsingfors: Finlands svenska tankesmedja Magma. [citerat 20.4.2016]. Tillgänglig: http://magma.fi/images/stories/reports/ms1203_fisvid.pdf.
- Kroskrity, Paul V. (2001). Identity. I: *Key terms in language and culture*, 106–109. Red. Alessandro Duranti. Oxford: Blackwell Publishing.
- Liebkind, Karmela (1997). Möten mellan kulturidentiteter. I: *Norden i Europa. Brott eller kontinuitet? Föredrag vid ett Erasmusseminarium för skandinavister Helsingfors universitet 16.–21.9.1996*, 44–55. Red. Maria Fremer, Pirkko Lilius & Mirja Saari. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Lieblich, Amia, Rivka Tuval-Mashiach & Tamar Zilber (1998). *Narrative research. Reading, analysis, and interpretation*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ljung Egeland, Birgitta (2015). *Berättelser om tillhörighet. Om barn med migrationsbakgrund på en mindre ort*. [online]. Karlstad University Studies 2015:31. Karlstad: Karlstads universitet, Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap, Institutionen för pedagogiska studier. [citerat 20.4.2016]. Tillgänglig: <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:811155/FULLTEXT01.pdf>.
- Lönnroth, Harry (2009a). Det femte landskapet? Svenska språköar i Finland som objekt för språkvetenskaplig forskning. I: *En färd i språket. Feskrift till Marketta Sundman på 60-årsdagen den 12 mars 2009, 98–113*. Red. Kirsten M. Berg, Kaj Borg, Eva Ingman, Minna Sandelin & Anne-Maj Åberg. Åbo: Åbo universitet, Nordisk filologi.
- Lönnroth, Harry (2009b). Suomalainen teollisuuskaupunki, ruotsalainen kielisaareke – Ruotsinkielisyys Tampereella 1700-luvulta 2000-luvulle. I: *Tampere kieliyhteisönä*, 105–145. Red. Harry Lönnroth. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lönnroth, Harry (2011). Swedish speech islands in Finland. A sociocultural linguistic perspective. *The International Journal – Language Society and Culture Issue 33*, 45–52.
- Ochs, Elinor & Capps, Lisa (2001). *Living narrative. Creating lives in everyday storytelling*. Cambridge: Harvard University Press.
- Polkinghorne, Donald E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. I: *Life history and narrative*, 5–23. Red. J. Amos Hatch & Richard Wisniewski. London & Washington: The Falmer Press.
- Pälli, Pekka (2003). *Ihmisyhmä diskurssissa ja diskurssina*. [online]. Acta Universitatis Tamperensis 910. Tampere: Tampere University Press. [citerat 12.4.2016]. Tillgänglig: <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/67265/951-44-5580-0.pdf?sequence=1>.
- Rampton, Ben (2005). *Crossing. Language & ethnicity among adolescents*. 2nd ed. Northampton: St. Jerome Publishing.
- Riessman, Catherine Kohler (1993). *Narrative analysis*. Newbury Park: Sage Publications.
- Riessman, Catherine Kohler (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: Sage Publications.
- Räty, Minttu (2002). *Maahanmuuttaja asiakkaana*. Helsinki: Tammi.
- SAG = Svenska Akademiens grammatik. 2 Ord (1999). Ulf Telemann, Staffan Hellberg & Erik Andersson. Under medverkan av Lisa Christensen, Helena Hansson, Lena Lötmarker & Bo-A. Wendt. Stockholm: Svenska Akademien.
- SPSU = Svenska Privatskolan i Uleåborg (2016). [online]. [citerat 12.4.2016]. Tillgänglig: <http://www.spsu.fi/>.
- Törmä, Tiina (2011). *Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – Alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana*. [online]. Acta Universitatis Ouluensis E, Scientiae Rerum Socialium 123. Oulu: Oulun yliopisto. [citerat 15.4.2016]. Tillgänglig: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514297236.pdf>.